

teologie

Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel

Náčrt christologie a soteriologie

CTIRAD VÁCLAV POSPÍŠIL

CTIRAD VÁCLAV POSPÍŠIL

Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel

Náčrt christologie a soteriologie

5., kompletně revidované, upravené
a rozšířené vydání

karmelitánské
nakladatelství

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Pospíšil, Ctirad Václav, 1958-

Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel : náčrt christologie a soteriologie / Ctirad Václav Pospíšil. – 5., kompletně revidované, upravené a rozšířené vydání. – V Praze : Karmelitánské nakladatelství, 2023. -- 485 stran. – (Teologie) Anglické resumé

Vydalo Karmelitánské nakladatelství ve společnosti KatMedia, s.r.o.. – Obsahuje bibliografii, bibliografické odkazy a rejstřík

ISBN 978-80-7566-457-0 (brožováno)

* 27-31 * 27-185.5 * 2-1(091) * 272-1/-9 * (048.8)

- Ježíš Kristus
- christologie
- soteriologie
- dějiny teologie
- učení katolické církve
- monografie

27-1/-2 - Křesťanská teologie. Dogmatická teologie [5]

Dějiny zemí východní Evropy [8]

Odborná recenze:

Dr. Ing. Eduard Krumpolc, CSc., Th.D. (1. a 5. kap.)

prof. Ladislav Tichý, Th.D. (2. kap.)

Dr. Michael Špaček (3. kap.)

Mgr. Richard Machan, Th.D. (4. kap.)

ThLic. Prokop Brož (doplňky k 2., 3. a 4. vydání)

Benedikt Mohelník, Th.D. (doplňky ke 4. vydání)

Veronika Řeháková, Ph.D., SDJ (opravy a doplňky k 5. vydání)

Doc. Jiří Vogel, Th.D. (opravy a doplňky k 5. vydání)

Pavel Černuška, Ph.D. (opravy a doplňky k 5. vydání, kompletní revize textu)

Tato publikace vyšla s laskavou finanční podporou Institutu františkánských studií jako jeho studijní text.

Cover photo © Martin Frouz

© KatMedia, s. r. o., Praha, 2023

ISBN 978-80-7566-457-0

Nespravedlivě opomíjenému svědku krve
z dob komunistického teroru,
Ambroži Jaroslavu Tobolovi, ThDr., OFM

*Iesus Christus factus est sapientia nobis a Deo
et iustitia et sanctificatio et redemptio
I Cor 1, 30*

OBSAH

Vydávat počet z naší víry v Ježíše Krista, Syna Božího	11
0.1. Základní informace o monografii a jejím příběhu	12
0.2. Víra ve vtělený Logos jako cesta k plnosti našeho lidství.	17

ČÁST I.

ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA DOGMATICKÉ ČI SYSTEMATICKÉ CHRISTOLOGIE

I.1. Co je christologie?	21
I.2. Některé »druhy« christologie a přístupy k christologii	25
I.3. Christologie z hlediska fundamentální a z hlediska dogmatické teologie	32
I.4. Christologie a spiritualita	33
I.5. Christologie a »teologie srdce«	38

ČÁST II.

TAJEMSTVÍ JEŽÍŠE KRISTA V PÍSMU

II.1. Starozákonní předpoklady christologie	41
II.1.1. Vztah mezi Starým a Novým zákonem	41
II.1.2. Starozákonní mesiášské modely	44
II.1.2.1. Davidovský mesianismus	45
II.1.2.2. Kněžský mesianismus	46
II.1.2.3. Prorocký mesianismus a trpící Služebník JHWH	47
II.1.2.4. Nebeský prostředník spásy	48
II.1.2.4.1. <i>Syn člověka</i>	48
II.1.2.4.2. <i>Moudrost</i>	49
II.1.2.4.3. <i>Slovo</i>	50
II.1.2.4.4. <i>Hospodinův anděl</i>	51
II.1.3. Mesiáš a duch Hospodinův	52
II.1.4. Ježíš a mesiášské naděje v judaismu jeho doby	53
II.1.5. Jediný Prostředník. Vertikální a horizontální zprostředkování	57
II.2. Tajemství Ježíše Krista v Novém zákoně	62
II.2.1. Jedna víra a pluralita novozákonních christologií	62
II.2.2. Předvelikonoční a povelikonoční víra učedníků	63
II.2.3. Vzkříšení Ježíše z Nazareta	65
II.2.3.1. Historická události	65
II.2.3.2. Setkání učedníků se Vzkříšeným	67
II.2.3.3. Pneumatologický rozměr Ježíšova oslavení	70
II.2.3.4. Tajemství nanebevstoupení	71
II.2.4. Povelikonoční víra a tři modely christologické reflexe	76
II.2.5. Některé christologické tituly	80
II.2.5.1. Prorok	81
II.2.5.2. Syn člověka	82
II.2.5.3. Kristus – Mesiáš – Pomazaný	83
II.2.5.4. Syn Boží – Syn – milovaný Syn	85
II.2.5.5. Pán	86

II.2.5.6. Spasitel	87
II.2.5.7. Velekněz	88
II.2.5.8. Logos (Slovo)	88
II.2.5.9. Souhrnné hodnocení analýzy christologických titulů	89
II.2.6. Základní charakteristiky některých novozákonních christologií.	90
II.2.6.1. Christologie Markova evangelia	91
II.2.6.2. Matoušovo evangelium	92
II.2.6.3. Christologie Lukášova evangelia a knihy Skutků.	93
II.2.6.4. Christologie Janova evangelia	94
II.2.6.5. Christologie Pavlových listů.	95
II.2.6.6. Christologie knihy Zjevení.	97
II.2.7. Předvelikonoční Ježíš jako základ christologie.	97
II.2.7.1. Evangelia a předvelikonoční Ježíš	97
II.2.7.2. Události Ježíšova života v teologii	99
II.2.7.3. Ježíšův křest	103
II.2.7.4. Pokušení na poušti a mesiášské zkoušky	105
II.2.7.5. Hlásání Božího království	109
II.2.7.6. Ježíš a ti, jimiž se pohrdalo	111
II.2.7.7. Univerzalizmus Království	112
II.2.7.8. Ježíš a politika	114
Exkurz I: Ježíšovo vlastenectví jako vzor toho našeho	116
II.2.7.9. Ježíšovy zázraky	124
II.2.7.10. Ježíšovo vědomí vlastní jedinečné synovské identity	127
II.2.7.11. Ježíšovo poslání a dvě fáze jeho veřejného působení	129
II.2.7.12. Proměnění na hoře	131
II.2.7.13. Ježíš jdoucí v ústřety smrti	132
II.2.7.14. Getsemane	134
II.2.7.15. Ukřižování	136

ČÁST III.

PATRISTICKÁ CHRISTOLOGIE

III.1. Přednicejská epocha	141
III.1.1. Druhé století	141
III.1.1.1. Židokřesťanská christologie.	141
III.1.1.2. Ignác Antiochijský	143
III.1.1.3. Doketismus a gnóze	144
III.1.1.4. Apologeti	148
III.1.1.5. Irenej z Lyonu	150
III.1.1.6. Klement Alexandrijský	153
III.1.2. Třetí století	153
III.1.2.1. Tertulián	155
III.1.2.2. Origenes.	156
III.1.2.3. Adopcionismus	158
III.2. Christologie velkých koncilů křesťanského starověku	159
III.2.1. První nicejský koncil (325)	159
III.2.1.1. Předehra – ariánská krize	159
III.2.1.2. Svolání sněmu, jeho průběh a vyznání víry	160
III.2.1.3. Soteriologický rozměr Nicejského sněmu a jeho aktualita	162
III.2.1.4. Athanasios	164

III.2.2. Spor o úplné Kristovo lidství	165
III.2.2.1. Apollinarismus	165
III.2.2.2. První konstantinopolský koncil (381)	168
III.2.3. Spor o jednotu subjektu v Kristu	169
III.2.3.1. Christologie Logos – anthrôpos	169
III.2.3.2. Nestorios a Cyril	170
III.2.3.3. Průběh koncilu a výsledky	174
III.2.4. Druhé jednání – Eutyches a Chalcedonský koncil	176
III.2.4.1. Eutychův monofyzitismus a reakce Lva Velikého	176
III.2.4.2. Papež Lev Veliký: List 28. – Flavianovi, konstantinopolskému biskupovi	179
III.2.4.3. Koncilní jednání a jeho výsledky	184
III.2.4.4. Recepce výsledků Chalcedonského koncilu	190
III.2.5. Století sporů o chalcedonskou definici	190
III.2.5.1. Henotikon císaře Zenóna	191
III.2.5.2. Neochalcedonismus a Leontios Byzantský	191
III.2.5.3. Tři kapitoly a Druhý konstantinopolský koncil	193
III.2.5.4. Nauka obsažená ve čtrnácti anatematismech Druhého konstantinopolského koncilu	194
III.2.6. Božská a lidská vůle vtěleného Slova	197
III.2.6.1. Sergiův monoenergismus a monotheletismus	197
III.2.6.2. Učení Maxima Vyznavače a poslušnost Ježíše Krista	199
III.2.6.3. Typos a Lateránská synoda v roce 649	205
III.2.6.4. Epilog – Třetí konstantinopolský koncil	206
III.2.7. Spory o uctívání obrazů	207
III.2.7.1. Obrazoborectví	207
III.2.7.2. Obhajoba užívání obrazů a II. nicejský koncil	209
III.2.7.3. Trvalý význam obrazů Krista a svatých	211

ČÁST IV. ZÁKLADNÍ STAVEBNÍ KAMENY CHRISTOLOGICKÉ REFLEXE

IV.1. Tajemství vtělení	214
IV.2. Vtělení jako zjevení a dar vnitrobožské lásky člověku	218
IV.3. Vztah mezi imanentní a ekonomickou Trojicí	221
IV.4. Vhodnost vtělení druhé božské osoby a otázka Boží svobody	223
IV.5. Vtělení Syna jako dílo celé Trojice	224
IV.6. Vtělení Slova a problém Boží neproměnnosti	228
IV.7. Věčnost – »preexistence« Slova	233
IV.8. Primární účel vtělení. Vtělení a stvoření, vtělení a antropologie	236
IV.9. Ježíšovo narození z Panny	242
IV.9.1. Svědectví Písma	242
IV.9.2. Námitky proti historicitě události a důvody v její prospěch	244
IV.9.3. Ježíšovo panenské početí a moderní genetika	247
IV.9.4. Teologický význam panenského početí	249
IV.9.5. Mariologie jako nutný doplněk christologie	250
IV.10. Dvě podoby kenóze Syna Božího	252

IV.11. Pokusy o hlubší postižení termínů »osoba« a »přirozenost« v trinitární teologii, christologii a antropologii.	258
IV.11.1. Tajemství „osoby“	258
IV.11.2. Tajemství „přirozenosti“	268
IV.12. Ježíšova božská osoba a jeho lidská osobnost	272
IV.13. Rozvoj Ježíšova vědomí a poznání	275
IV.14. Teorie Ježíšova blaženého patření v době jeho pozemského života a limity této teorie.	279
IV.15. Ježíšovy mesiášské zkoušky a problematika jeho svobody	282
IV.15.1. Osoba a její životní příběh	283
IV.15.2. Mohl Ježíš zhřešit?	284
IV.15.3. Ježíšova svoboda	286
IV.15.4. Smysl Ježíšových zkoušek.	288
IV.16. Čistota srdce Ježíše z Nazareta	289
IV.17. Kristus jediný Učitel.	292
IV.17.1. Novozákonní základ tématu Kristova učitelství.	292
IV.17.2. Systematickoteologická reflexe nad Ježíšovým učitelstvím	294
IV.18. Ježíšovo »nekněžské« kněžství jako základní kritérium křesťanského hierarchického kněžství.	297
IV.18.1. Historická a religionistická východiska	298
IV.18.2. »Nekněžské velekněžství« Ježíše z Nazareta.	299
IV.18.3. Problematika vnímání hierarchického kněžství v dějinách církve.	302
IV.19. Ježíš Kristus jako model mystiky služby, kříže a pokory	304
IV.20. Christologia cordis	310
IV.20.1. Banalizující slepota	310
IV.20.2. Základní antropologické charakteristiky pojmu srdce.	311
IV.20.3. Lidské srdce jednorozeného Božího Syna	317

ČÁST V.

ZÁKLADNÍ STAVEBNÍ KAMENY SOTERIOLOGICKÉ REFLEXE

V.1. Problematika poměru mezi soteriologií a christologií	323
V.1.1. Rudolf Bultmann a Paul Tillich	324
V.1.2. Karl Rahner	327
V.1.3. Giovanni Moiola	328
V.1.4. Závěr	330
V.2. Tajemství převyšující naši chápavost	332
V.3. Objektivní a subjektivní aspekt soteriologie	335
V.4. Spása »podle člověka« a spása »podle Boha«	336
V.5. Vykoupení a spása	340
V.6. Dějiny spásy	341
V.7. Ježíš z Nazareta – jediný a univerzální spasitel	344
V.8. Ježíš Kristus – Spasitel stvoření, univerzalita Kristova spasitelství a hypotetiční mimozemšťané	348

V.8.1. Ježíš Kristus jako spasitel stvoření – kosmický Kristus	349
V.8.2. Univerzalita Kristova spasitelství a hypotetičtí mimozemšťané.	354
V.9. Univerzální spasitelství Ježíše Krista a prehistoričtí lidé či hominidé	363
V.10. Problematika spasitelské hodnoty mimokřesťanských náboženství	372
V.10.1. Ambivalentní poměr mezi vírou a náboženstvím	373
V.10.2. Exkluzivismus, inkluzivismus, pluralismus	379
V.11. Koncentrace soteriologického významu v události Kristova kříže	383
V.12. Nesprávná a diskutabilní pojetí soteriologického významu Kristova kříže	387
V.12.1. Neúměrný důraz na spasitelský význam aktu vtělení	387
V.12.2. Ježíš zvítězil nad mocnostmi zla, svou krví však neplatil výkupné ďáblu.	388
V.12.3. Kříž není zástupným trestem (substitutio poenalis).	390
V.12.4. Zakoušel Ježíš na kříži a ve stavu smrti pekelná muka?	391
V.12.5. Pokus o vysvětlení soteriologického významu kříže na základě »Božích práv«.	393
V.13. Základní kategorie, kterými se teologie pokouší interpretovat soteriologický význam Ježíšova kříže	396
V.13.1. Kříž Vzkříšeného jako zadostiučnění	397
V.13.2. Kříž Vzkříšeného jako vykoupení a cena naší spásy	402
V.13.3. Kříž Vzkříšeného jako oběť	404
V.13.3.1. Starozákonní pojetí oběti	405
V.13.3.1.1. <i>Oběť smlouvy (Ex 24)</i>	405
V.13.3.1.2. <i>Oběť beránka (Ex 12)</i>	406
V.13.3.1.3. <i>Oběť smíření (Lv 16,1–33)</i>	406
V.13.3.1.4. <i>Celopal</i>	407
V.13.3.1.5. <i>Oběť Služebníka JHWH a vznešenost starozákonního pojetí oběti</i>	407
V.13.3.2. Oběť Ježíše Krista v Novém zákoně	409
V.13.3.2.1. <i>Ježíš z Nazareta a oběť</i>	409
V.13.3.2.2. <i>Janovské pojetí Ježíšovy oběti</i>	410
V.13.3.2.3. <i>Pavlovské pojetí Kristovy smrti jako oběti</i>	412
V.13.3.2.4. <i>Kristova oběť v listu Židům</i>	413
V.13.3.3. Reflexe nad tajemstvím Kristovy oběti	414
V.13.4. Kříž Vzkříšeného jako odpuštění a smíření	418
V.13.5. Kříž Vzkříšeného jako záslužná příčina naší spásy	423
V.13.5.1. Záslužná hodnota lidského jednání a Boží sebedarování člověku	423
V.13.5.2. Záslužnost Ježíšova života, díla a jeho sebevydání na kříži	425
V.13.6. Soteriologická hodnota aktu vtělení a hodiny kříže, zjevitelský a spasitelský význam Ježíšova díla	428
V.14. Trvalý soteriologický význam Kristova sestupu mezi mrtvé	431
V.15. Soteriologický význam Kristova vzkříšení a daru Ducha svatého.	436
V.16. Od čeho nás Kristus vlastně osvobodil?	438
V.17. Kritéria zdravé soteriologické reflexe	447
Jesus of Nazareth, Lord and Savior	449
Seznam použitých zkratk	450
Seznam použité literatury	451
Rejstřík jmenný	481

VYDÁVAT POČET Z NAŠÍ VÍRY V JEŽÍŠE KRISTA, SYNA BOŽÍHO

Úvod k pátému vydání

Skutečnost, že tato monografie dospívá k – pro mne neuvěřitelnému – pátému vydání,¹ je dlužna mnohem více víře v Ježíše Krista a touze po jeho hlubším poznání ze strany čtenářů než vlastnímu výkonu jejího autora, který se sice po celý svůj dospělý život ustavičně snaží do hlubin tohoto nevýslovného tajemství pronikat, nicméně si je zároveň dobře vědom, že dna se nikdy nedobere a že jeho výkon bude vzhledem k tomuto korunnímu mystériu naší víry a našeho života i vzhledem k téměř bezbřehé komplexnosti christologie² jen matným odleskem toho všeho. Nynější text považuji za opravdu definitivní a doufám, že se v našem jazykovém prostoru v blízké budoucnosti objeví nějaký nový systematický christolog, který vyjádří ve svém díle tajemství vteleného Slova a naší spásy příhodně dobám, které již klepou na dveře. Opravdu upřímně toužím po tom, aby tomu tak bylo, protože věc Kristova i zodpovědnost za dobro našeho národa a církve v něm po tom hlasitě volají.³

¹ Skutečnost, že monografie bude nyní editována rovněž v elektronické podobě, považuji za velkou výhodu, neboť bude po řadu let neustále k dispozici všem případným zájemcům. Jelikož v této formě zveřejnění se velmi snadno zjišťují výskyty jednotlivých jmen a titulů knih, bylo by plýtváním energií vybavovat nynější vydání rejstříkem výskytů jmen jednotlivých osob.

² Je třeba upozornit na často opomíjenou skutečnost, totiž že christologie představuje vrchol zjevení, které se týká rovněž tajemství stvoření. Srov. CTIRAD V. POSPÍŠIL, *I řekl Bůh. Trinitární teologie stvoření*, Praha: Karolinum 2019. Pokud by někdo chtěl prezentovat a analyzovat mou christologii a soteriologii, určitě by si nevystačil s nyní předkládanou monografií, ale musel by vzít v potaz vedle řady dalších mých knih a odborných studií rovněž i nyní připomenutou teologii stvoření.

³ Je opravdu velmi potěšitelné, že česká christologie naplno žije, o čemž svědčí řada specializovaných publikací, po nichž může zájemce sáhnout při dalším studiu:

JAN HOUKAL, „*Ipsse enim, Filius Dei, incarnatione sua cum omni homine quodammodo se univit*“ (*GS 22*): *die Vereinigung des menschgewordenen Gottessohnes mit (je)dem Menschen nach Irenäus von Lyon, Bonaventura und Karl Rahner*, Roma: Gregoriana 2009.

Následující monografie jsou namnoze editované licenciátní, disertační a habilitační práce vzácných kolegů, na jejichž teologickou formaci měl autor nikoli zanedbatelný vliv: VOJTĚCH JANŠTA, *Christologické a ekleziologické inspirace v díle Huga Rahnera*, Olomouc: Vydavatelství UP 2017; PAVEL FRÝVALDSKÝ, *Cristo come Centro e Mediatore. La lettura della cristologia di Romano Guardini alla luce della teologia di san Bonaventura*, Mauritius: Edizioni Accademiche Italiane – Edizione Sant’Antonio 2018; PAVEL FRÝVALDSKÝ, *Hledání Boží tváře. Ježíš Nazaretský v pohledu Josepha Ratzingera – Benedikta XVI.*, Brno – Plzeň: Barrister and Principal – Západočeská univerzita 2020; DAVID BOUMA, „*Neni tady. Byl vzkříšen. Ježíšovo zmrtvýchvstání v současné německé teologii*“, Červený Kostelec: Pavel Mervart 2022.

Z evangelické tvorby si dovoluji upozornit na žhavou novinku s mnohoslibným titulem: PETR GALLUS, *Perspektiva vzkříšení. Trinitární christologie*, Praha: Karolinum 2022. Jelikož je známo, že evangelická teologie trojičinnému mystériu v českém prostředí od dob Josefa II. po dnešek velkou pozornost nevěnovala, pak titul sám navozuje dojem otevření doposud spíše uzavřených dveří. Jelikož jsem obdržel právě zmíněnou knihu těsně před dokončením prací na pátém vydání mé christologie, nebylo možno zpracovat toto dílo odpovídajícím způsobem. K dílu se vyslovím, dá-li Pán, v recenzi, případně ve větší recenzní studii.

Už na tomto místě **bych velmi rád ze srdce poděkoval** svým drahým přátelům, **doktorce Veronice Řehákové** a **docentu Jiřímu Vogelovi**, za přečtení nových textů a oprav pro páté vydání, i panu **doktoru Pavlu Černuškoví**, který celou monografii opět pozorně přečetl, aby ji vyčistil od překlepů a drobných metodologických vad na kráse. Poděkování patří i **spolupracovníkům** z Karmelitánského nakladatelství i nakladatelství Krystal OP, kteří přispěli ke zdaru tohoto pokusu o oslavu našeho Pána Ježíše Krista. Z uvedeného důvodu je kniha psána v první osobě množného čísla. Souhrnně děkuji také všem, jež jsem prosil o podporu formou modlitby, protože i oni mají svůj podíl na výsledku společného usilování.

V tomto osobně laděném úvodu si však dovoluji mluvit opravdu jen sám za sebe, a proto v příslušných pasážích používám první osobu jednotného čísla. Dávám tím najevo, že čtenář nemá v rukou pouze akademické dílo, které by nebylo poznamenáno mým osobním příběhem a mnoha bolestivými střety v rámci české katolické církve. Zlato by se přece mělo tříbit v ohni: to opravdu dobré a přínosné prověřují jednak protivníci, jednak neúprosná lučavka času.

V prvním bodu tohoto úvodu upozorním na pohnutou historii předkládané knihy, rozčlenění díla, doplňky pro páté vydání, aplikovanou metodu a základní ladění, respektive ducha mého více než dvacetiletého počínání. **Druhý oddíl** se už svým způsobem snoubí s první částí tohoto díla, která je věnována základním východiskům christologie. Pokusím se totiž o předložení takových argumentů pro vydávání počtu z naší víry ve vtělený Logos, které by měly být srozumitelné i pro naše nevěřící bratry a sestry dobré vůle. Ona argumentace ovšem míří i na nás samotné, na ukotvení naší víry, na jasné rozlišení toho opravdu podstatného v našem duchovním působení na poli lidských a národních dějin. Začlenění daných úvah na toto místo není bez významu, protože to klíčové, co podmiňuje vše následující, se sluší důrazně vytknout před pomyslnou závorku.

0.1. Základní informace o monografii a jejím příběhu

Vraťme se nyní na začátek dlouhého příběhu spjatého s touto monografií, k jejímuž sepisování mě přivedl na prvním místě osobní zájem, k němuž následně přistoupilo specializované studium christologie na papežské univerzitě Antonianum. Nikoli v poslední řadě zde hrála roli nevyhnutelná potřeba poskytnout českému čtenáři na počátku třetího tisíciletí křesťanské éry pokud možno co nejsolidnější pokoncilní katolickou christologii a soteriologii. Jak jsem v průběhu let postupoval ve svém poznání dále a hlouběji, vracel jsem se k této knize a neustále ji rozšiřoval a snad i myšlenkově prohluboval; lze říci, že nynější podoba díla vznikala více než dvacet let.⁴ Pokud ale mám

⁴ První vydání – Praha: Krystal OP 2000, 269 stran; druhé vydání – Praha: Krystal OP 2002, 330 stran; třetí vydání – Praha – Kostelní Vydří: Krystal OP – Karmelitánské nakladatelství 2006, 415 stran; čtvrté vydání – Praha – Kostelní Vydří: Krystal OP – Karmelitánské nakladatelství 2010, 462 stran.

Na tomto místě se musím omluvit Augustinovi z Hipponu, o jehož díle *De Trinitate* jsem vícekrát poznamenal, že jeho sepisování v průběhu dvaceti let není právě šťastnou záležitostí. Nyní musím stejnou kritiku adresovat i sám době. Omluvou mi budíž situace a potřeby věřících i absence děl, které by mohly tomuto zpracování v našem jazykovém prostoru úspěšně konkurovat. Nezbyvá než opravdu neukromně doufat, že stejné nepřístojnosti by snad mohly vést k obdobným důsledkům.

být opravdu upřímný, kořeny tohoto díla sahají hluboko do mého dětství⁵ a dospívání, do doby mého povolání k užšímu následování mého milovaného Mistra, do doby studií v podzemní církvi a následně v Římě.

Obecné rozčlenění díla do pěti částí, pomíneme-li tento úvod, je ve všech vydáních konstantní: základní předpoklady christologie, tajemství Ježíše Krista v Písmu, patristická christologie, základní stavební kameny christologické reflexe, základní stavební kameny soteriologické reflexe. Do jednotlivých partií v průběhu let přibýval ne jeden nový oddíl. Nynější verze obsahuje ve srovnání s čtvrtým vydáním řadu oprav, protože tak rozsáhlé dílo nemůže být nikdy bez překlepů a protože stylisticky lze text opravovat i projasňovat prakticky donekonečna. V tomto vydání je druhá část monografie obohacena exkurzem věnovaným problematice Ježíšova vlastenectví jakožto vzoru pro vlastenectví naše. Do bodů IV.6. a V.9. jsem si pak dovolil vložit několik odstavečků a celý text upravit, protože v průběhu desetiletí se například na poli paleoantropologie odehrálo mnoho změn. Menších úprav je pochopitelně více. Další novinkou je nyní předkládaný úvod, který nahrazuje celkově čtyři předmluvy k předchozím edicím a který lze považovat za jakási moje christologická *retractationes*.

S obsahem díla souvisí rovněž upozornění na novinky, které se zde nacházejí. Mělo by být evidentní, že tato christologie nemůže nevycházet z děl velkých mistrů předchozích generací, nicméně to rozhodně neznámá, že by se zde nenacházely **originální přínosy**. Jeden z nejzásadnějších tkví v organickém propojení christologie se soteriologií. Proto také titul *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Zacílení christologie ke spiritualitě nastolené v bodu I.4 prostupuje celým textem mnohem důsledněji než v jakékoli jiné odborné christologii, kterou jsem kdy měl v rukou. Zcela nové a určující je začlenění christologie do trinitárního způsobu myšlení a nazírání Boha (srov. II.1.5). Opravdu by mě překvapilo, pokud by někdo našel něco podobného v dílech velkých renomovaných christologů předchozích let. To, že s velkými christologickými tituly je třeba zacházet prostřednictvím trojího kroku analogie entis, jsem rovněž nikde nevyčetl. Nu a ono to funguje naprosto dokonale. Až na jedinou výjimku žádný velký christolog druhé poloviny dvacátého století přede mnou do své práce nezačlenil téma Ježíšova nanebevstoupení (srov. II.2.3.4). Kdo dokázal vyřešit problém paradoxu Ježíšovy bezhříšnosti na jedné straně a opravdovosti jeho zkoušek spolu s jeho svobodou na straně druhé (srov. II.2.7.4)? I ve třetí kapitole o patristické christologii je řada novinek. Jako příklad si dovoluji uvést: rozpoznání souvislosti mezi dnešní pluralistickou tendencí v oblasti teologie mimokřesťanských nábo-

⁵ Snad mi to čtenář promine, když uvedu jednu příhodu. Bylo mi osm let. V Lochovicích jsem přistupoval s poměrně značnou tísní ke svatě zpovědi u **otce Liboslava Komorouse** blahé paměti. Zpovídal jsem se mimo jiné z toho, že v biblické dějepřavě, kterou jsem našel v knihovně svých rodičů, raději pročítám pasáže o Abrahámovi, Mojžíšovi, Josefovi, Samsonovi, Davidovi než příběh o tom, že se narodilo miminko Ježíšek. Cítil jsem, že to není dobře, měl bych přece Ježíše klást na první místo. Otec zpovědník se začal smát, až se zpovědnice otrásla. Pak řekl: „To není hřích. Ony se ti ty starozákonné příběhy líbí, protože jsi normální kluk. S tou pozorností a láskou k našemu Pánu to určitě v dospělosti doženeš.“ Jak o tom svědčí můj následující životní příběh a také tato monografie, otec Liboslav tenkrát vyřkl slovo prorocké, skrze něho ke mně mluvil a usmíval se na mne sám vzkříšený Kristus, o čemž svědčí i následující stránky.

ženství a arianismem (srov. III.2.1.3); spirituální defekty vyplývající z apollinarismu (srov. III.2.2); vyhodnocení Nestoriových pozic, které vyplývají z nevyjasněnosti distinkce mezi Kristovou lidskou osobností a jeho božskou osobou (srov. II.2.3); hlubší porozumění a vyjasnění trvale platné vypovídací hodnoty Chalcedonského koncilu (srov. III.2.4); zpracování problematiky božské a lidské vůle Kristovy (srov. III.2.6). Ve čtvrté části bych podtrhl pojednání o Ježíšově početí (srov. IV.9); o jeho kenózi (srov. IV.10); rozklíčování tajemství osoby a přirozenosti (srov. IV.11); dovolím si rovněž upozornit na problematiku Ježíšovy lidské osobnosti a jeho božské osoby (srov. IV.12); na řešení tajemství Ježíšova vědomí a vědění a na kritiku teorie Ježíšova blaženého patření v době jeho pozemského života (srov. IV.13 a IV.14). Původní jsou také závěrečné oddíly čtvrté části, v nichž se věnuji takzvané spirituální christologii (srov. partie IV.16 – IV.20). Výrazně nová je celá pátá část věnovaná soteriologii. Kritik mého díla necht' prosím v zahraniční literatuře nalezne srovnatelně kompletní a komplexní zpracování soteriologie. Nikdo se o to zatím nepokusil, protože nic takového neexistuje! Podtrhuji, že právě uvedený výčet je dlužen pouze tomu, že český čtenář, a to včetně mých kolegů teologů, není s to ono nové soudně rozpoznávat. Docházelo i k tomu, že někteří kolegové si dovolili za mými zády rozhlašovat, že jen opisují to, co se nachází v zahraničních publikacích, aniž by to pochopitelně jakkoli doložili. Inu, podle sebe soudím tebe. Neschopnost přiznat, že někdo jiný dokázal v českém prostředí vytvořit takto originální dílo, vedla k mrzkému činu lži a pomluvy. V takových chvílích mi opravdu nebylo lehké, nicméně záhy jsem si vzpomněl na Ježíšův příběh, v němž se rovněž nacházejí epizody ukazující na obdobný střet světa s temnotami lidského srdce (srov. např. Mt 12,24n). Představitelé církevní instituce v Čechách a na Moravě mé dílo nikdy nepodpořili ani finančně, ani morálně. Připadal jsem si proto jako nikoli zcela vlastní syn církevní instituce, zároveň ale také jako učedník, jehož Pán miluje. Naproti tomu smysl pro víru vedl tisíce věřících k intuitivnímu uchopení přínosnosti tohoto díla vzhledem k jejich vnitřnímu životu, o čemž svědčí nejen toto vydání, ale i tisíce prodaných výtisků předchozích edicí v minulých dvou desetiletích.

Nyní **upozornění na metodu bibliografických odkazů**. V době vzniku prvních vydání bylo obvyklé po jménu autora a titulu uvádět jen město a rok vydání bez příslušného nakladatelství nebo vydavatelství. Nebylo v našich silách to vše převést na současný standard. Podstatné je, že dotyčné tituly jsou snadno dohledatelné a odkazy nebo citace verifikovatelné. V nově připojených partiích pátého vydání, případně v doplňkových poznámkách se však nový úzus odkazování projevuje. Nedomnívám se, že by to čtenáři zajímajícímu se o tajemství vtěleného Slova nějak vadilo nebo že by to snižovalo přínosnost nyní předkládaného vydání.

Ač si toho všimnou jen nemnozí čtenáři, považuji za velmi důležitou skutečnost, že **páté vydání věnuji** osobě nespravedlivě opomíjeného svědka krve, mučedníka z dob komunistického pronásledování a kandidátu blahořečení **Ambroži Jaroslavu Tobolovi**, ThDr., OFM (1910 Staré Město u Uherského Hradiště – 1953 vazební věznice v Jihlavě). Chci alespoň touto cestou důrazněji připomenout jeho osobní sebedarování, které určitě patří k veliké ceně zaplacené za naši nynější vnější náboženskou svobodu. Opomíjet veliké Boží svědky a služebníky tohoto typu by bylo velkým ochuzením

nikoli pro ně, ale hlavně pro nás.⁶ Bratr Ambrož byl navíc systematickým teologem, který dosáhl římského doktorátu a v nesmírně těžké době okupace přednášel dogmatickou teologii adeptům kněžství v arcibiskupském semináři, protože spolu s Karlovou univerzitou byla uzavřena také Katolická teologická fakulta. Je mi tudíž ctí, že mohu s velkou úctou připomenout kolegu systematického teologa, jenž je obdařen slávou mučednické smrti.

Metoda aplikovaná v této monografii přesně odpovídá požadavkům, které na dogmatickou, potažmo systematickou teologii klade II. vatikánský koncil v dokumentu *Optatam totius*, čl. 16.⁷ Z toho také vyplývají dva aplikované přístupy, totiž takzvaný *auditus fidei*, do jehož rámce spadají druhá a třetí část, a *intellectus fidei*, kam je třeba zařadit předposlední a závěrečnou partii. Otevírající část knihy svým způsobem uvádí zbytek monografie do širšího situačního kontextu a také odpovídá základní motivaci, kterou osobně předpokládám u potenciálního zájemce o četbu takového díla. Je vcelku pochopitelné, že se zde vyjasňuje, co je christologie, čtenář je dále prostřednictvím nástinu různých přístupů k christologii uváděn do současného odborného kontextu, především pak se otevírají dveře zcela zásadního způsobu tázání, jímž je poměr osobní spirituality k systematické christologii a soteriologii jako takovým. Jestliže zájemce pochopí úzkou spojitost věroučných principů a výroků christologie na jedné straně a svého vlastního duchovního života na straně druhé, začíná vnímat celek christologie přesně v tom světle, v němž dávní otcové definovali christologické dogma, protože jim šlo primárně nikoli o nauku, nýbrž o život, a to křesťanský i lidský život v jeho plnosti (srov. Jan 10,10b). To je také smysl veškerého teologova snažení, neboť i jeho úsilí směřuje nikoli k textu samotnému, nýbrž k tomu, aby slova přiváděla čtenáře k pravému Stromu života, jímž je živoucí Pán a Spasitel. Právě nastíněné, nejenom naukové, ale doopravdy prožívané a zakoušené porozumění vyvolává v posluchačích a čtenářích kouzelné slůvko, jež samovolně vyklouzne z jejich úst, totiž ono z mé strany tolik vytoužené „Aha“, které svědčí o tom, že chronologicky dávná dogmata jsou nyní vnímána coby životodárné principy vlastní důstojné lidské a inteligentní křesťan-

⁶ Předchozí čtyři vydání jsem věnoval Dominiku Dukovi a Oto Mádrovi, jejichž jména jsou však dostatečně známa, a proto jsem nyní sáhl k této změně, proti níž by oba mnou ctění bratři v Kristu jistě nic nenamítali, neboť jsem měl možnost dobře poznat jejich velkodušnost.

⁷ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha: Zvon 1995, s. 354–356. V prvním a druhém vydání této monografie byla do první části začleněna také pasáž o pokoncilní metodě v dogmatické teologii. Když jsem totiž v roce 1996 začal přednášet na CMTF UP v Olomouci, tato důležitá proměna u nás ještě neproběhla. Považoval jsem tudíž za své historické poslání vzít prosazení pokoncilní metody na svá vlastní bedra. Upřímně řečeno, mnohdy jsem se v našem prostředí setkal s neporozuměním, někteří lidé dokonce proti mně používali značně nevybíravé prostředky. Mohu ale vydat svědectví o tom, že Pán své služebníky nejenom neopouští, ale také je chrání, když je nechává procházet temným údolím těžkých zkoušek, které je přivádějí k hlubšímu porozumění Mistrovým tajemstvím, takže opravdu platí, že těm, kdo milují Boha, vše nakonec slouží k dobrému. Reflexe nad metodou pak v mém životě pokračovala, a tak vznikla monografie, na niž si nyní dovoluji odkázat jako na téměř nevyhnutelný předpoklad porozumění tomu, co se nachází v této knize: CTIRAD VÁCLAV POSPÍŠIL, *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*, 2. rozšířené vydání, Kostelní Vydří – Praha: Karmelitánské nakladatelství – Krystal OP 2010 (první vydání je z roku 2005). Dlužno podotknout, že právě zmíněná monografie, mimochodem první takovéto zpracování myšlenkových struktur v systematické teologii v dějinách české teologie, přímo volá po třetím, notně doplněném a upraveném vydání, které je ze strany dotyčných nakladatelství laskavě přislíbeno.

ské existence. I když takový adept christologie neuchová v mysli každou jednotlivinu, i když nepochopí každý jednotlivý záhyb předkládané knihy, která chce být jakýmsi myšlenkovým rouchem našeho Pána a Spasitele, toho zásadního je dosaženo, protože christologie není vnímána jako teoretická doktrína, nýbrž jako prostředek osobního sebedarování Ježíše z Nazareta ve vztahu k Otci a v síle Ducha svatého, na něž máme nyní celým svým životem odpovídat formou napodobování či následování. Mělo by být pochopitelné, že vystihování vazby mezi christologií a spiritualitou se v první části knihy nevyčerpává, ale pouze otevírá a prostupuje s větším či menším zdarem celou touto knihou, jak již bylo vícekrát zdůrazněno.

Jelikož se jedná o dogmatickou nebo systematickou christologii a soteriologii, sluší se podotknout, že čtenář nyní nemůže očekávat dokonalé specializované zpracování biblické, patristické, středověké i současné christologie, protože záměr díla je jiný. **Jde nejenom o to, aby se v jakémisi široce pojatém panoramatu představilo to vše, nýbrž především o to, promyslet celek christologie a soteriologie soustavně, což samostatné specializované práce nejsou s to nabídnout.** Ti, kdo pak pracují na jednotlivých segmentech christologie a soteriologie, navíc nutně potřebují takové celkové zpracování, které jim umožní začlenit jejich vlastní přínosy do celkového rámce. Je tudíž evidentní, že každá partie této knihy může a musí být dále promyšlena, propracována, upřesňována. Není snad náš Pán mimo jiné také cestou (srov. Jan 14,6), a proto také kniha věnovaná jeho tajemství nemůže být cílem, nýbrž pouze stále pokračujícím putováním? Kdo by se domníval, že se již definitivně vyrovnal s nevýslovným mystériem Ježíše Krista, podléhal by nejen nezdravému, ale možná dokonce i tragickému sebeklamu.

V závěrečném odstavci prvního bodu tohoto úvodu ještě jednou podtrhnu zásadní vůdčí myšlenkové tendence této monografie. Vedle primárního ladění této knihy, jímž je **vnímavost vůči poměru mezi naukou a spiritualitou**, je třeba zmínit další dvě zásadní charakteristiky této reflexe. Celkově **druhý vůdčí motiv se týká hlubšího propojování christologie v úzkém slova smyslu (ontologická christologie) a soteriologie (funkcionální christologie)**. Ten, kdo zná práce velkých mistrů jako Walter Kasper nebo Marcello Bordonni, jímž vděčím za mnohé, mi dá jistě za pravdu, že právě soteriologie v jejich monografiích dostatečně rozvinuta není. Třetí vůdčí motiv, který by neměl být v nyní předkládané pomyslné hudební kompozici opomíjen, **tkví ve snaze o důsledně trinitární způsob promyšlení celé christologie**. Toho jsem ale byl naplno schopen až po sepsání monografie věnované trojičnímu mystériu, která v mém odborném i duchovním životě znamenala zásadní předěl, takže bych sám celé své teologické dílo dělil na fázi před rokem 2007 a po tomto datu.⁸ Napsat novou monografii věnovanou christologii již ale nebylo možné, a proto jsem uvedený zásadní moment analogie víry ve čtvrtém vydání své christologie a soteriologie včlenil do partie II.1.5. Prosím tedy čtenáře znovu o to, aby myšlenkové impulsy obsažené v právě uvedené partii díla vnímal s velkou pozorností a aby ve světle zejména zde nastíněného „sché-

⁸ Srov. CTIRAD V. POSPÍŠIL, *Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie*, Praha – Kostelní Vydří: Krystal OP – Karmelitánské nakladatelství 2007. Třetí upravené a o závěrečnou partii doplněné vydání: CTIRAD V. POSPÍŠIL, *Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie*, Praha – Kostelní Vydří: Krystal OP – Karmelitánské nakladatelství 2017. Tuto verzi považuji za definitivní.

matu číslo jedna“ následně promýšlel moji christologii a soteriologii v plném jejím rozsahu. **Celá teologie totiž, je-li důsledně domyšlena, pojednává zásadně o vztahu Boha Otce k nám skrze Krista v síle Ducha svatého a následně o našem vztahu k Otci skrze Krista v síle Ducha svatého.** Dialogický antropocentrismus Otce se tak harmonicky snoubí s teocentrismem člověka jako dvě strany jediné vzájemné lásky. Jde-li v dramatu Písma svatého nakonec principiálně o právě nastíněný dialog, pak o čem jiném by měla být teologie? To není nějaký můj konstrukt,⁹ nýbrž výlučně důsledné vnímání skutečnosti zjevení ve světle trojičního mystéria, které má být první pravdou našeho života a naší víry.¹⁰ Doufám, že pravda – či spíše Pravda – se prosazuje vlastní mocí a silou, a to bez ohledu na osobu služebníka, který ji předkládá.

0.2. Víra ve vtělení Logos jako cesta k plnosti našeho lidství

Budiž mi ještě dovoleno, abych na tomto místě alespoň v náznaku doplnil to, co přímo míří k první části, konkrétně problematiku uctivého a pokorného vydávání počtu z naší víry v tajemství Muže z Nazareta (srov. 1 Petr 3,15–16), protože žijeme ve světě, který je bohužel stále méně křesťanský. Koneckonců celá tato monografie, která chce čtenáře uvádět do hlubin mystéria vtěleného Logos, je vlastně také takovým vydáváním počtu z našeho společného přesvědčení.

V první řadě bych rád poznamenal, že my sami, když stojíme tváří v tvář nejistotě historického způsobu poznání, býváme vystaveni závanu pochybností ohledně své víry v Ježíše Krista. Stejně jako nelze čistě historicky prokazovat, že Ježíš je opravdu Boží Syn, tak to také není možné čistě historicky vyvrátit. **Víra není primárně vědění, nýbrž rozhodnutí, a to se buď dělá, nebo nekoná. Takové rozhodnutí ale nesmí být nerozumné, a proto hledáme ospravedlnění především před vlastním rozumem.**

Velmi prosté odůvodnění tkví v porovnání s tím, co nabízejí svět a jiné náboženské systémy. **Snadno zjistíme, že poselství Nového zákona je zdaleka to nejkrásnější, nejhlubší, nejdokonalejší, co se nám nabízí.** Jestliže se strom pozná po ovoci, pak přínosy křesťanství jsou v dějinách zejména Evropy opravdu gigantické. Bez poselství Bible a zejména Nového zákona by byly jenom stěží představitelné: koncepce lidské osoby, lidských práv, transcendence živého Boha jako základu naší svobody, moderní demokracie, desakralizace politiky, kácení model moderních ideologií, charitativní a sociální aktivity ve prospěch milionů potřebných a tak dále. Zkrátka a dobře, nic lepšího k dispozici není, a proto naše rozhodnutí pro Krista nemůže být omylem, byť by historikové přinesli jakékoli upřesnění našeho dosavadního poznání.

⁹ Takto se vyslovili někteří jedinci z pražské a olomoucké katolické teologické fakulty, pochopitelně v mé nepřítomnosti a před mými studenty, jako kdyby mínění českého teologa muselo být méněcenné vůči výročkům zahraničních velikánů, kteří to takto nikdy neformulovali. Ono ovšem neomylně platí, že každý soud nad druhým vypovídá mnohem více o posuzujícím nežli o posuzovaném. Jestliže tito vážení kolegové nejsou s to vnímat totéž, co vidím já, vypovídá to hodně o jejich erudici, o jejich schopnosti vidět, a tudíž také o stavu jejich srdce (srov. Mt 5,8). Pravda se prosazuje svou vlastní silou. Pokud mne někdo silou argumentů přesvědčí, že jsem v omylu, bez problému to budu akceptovat. Takové rozumné zbraně ale ti, kdo si mne troufají shazovat jen za mými zády, po ruce nemají.

¹⁰ Srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 234.

Lze to vyjádřit ještě jinak. Obraz Boha je v zásadě cílový ideál, k němuž chceme jako lidé dospět. Ježíš z Nazareta napravlal a dovršoval obraz Boha v lidských myslích, a tak z oněch lidiček kolem sebe dělal gigantické mravní osobnosti. **Právě zakoušení cesty k plnosti lidství je jedním z nejpádnejších intersubjektivních důvodů víry v Trojici a ve vtěleného Božího Syna.** Jestliže ale naše pastorace bude implikovat pokřivený obraz Boha, Krista a následně člověka, nedivme se, že věrohodnost takového „zvěsti“ bude klesat pod únosnou míru. Zkrátka a dobře, pokud křesťanství budeme prezentovat – nejenom slovy – jako fascinující dovršení lidství a lidskosti, pak žádnou apologetiku ani fundamentální teologii nebudeme potřebovat.

Ona neomylnost přilnutí k Muži z Nazareta je ovšem podmíněna správnou hierarchií vrstev naší identity: Na prvním místě jsem člověk, pak křesťan, teprve potom katolík a ještě níže pak stojí moje začlenění k nějaké specifické spiritualitě nebo řeholnímu společenství. V takovém případě totiž nemůžeme nekráčet po cestě naplnění a spásy, protože jsme zcela evidentně v souladu s Nejvyšším jakožto dárcem smyslnosti a skutečné spravedlnosti, jehož někteří lidé nazývají kosmickou spravedlností. **A právě v okamžiku, kdy splyneme s onou cestou vlastního naplňování, tedy se samotným Kristem, zakusíme naprostou jistotu ohledně tajemství vtěleného Pána a Spasitele jako jediného Božího Syna.** Ten, jehož kroky nekrácejí po právě naznačené cestě, zůstává jen na intelektuální rovině bádání, a proto onu pomyslnou jistotu pod nohama nemůže cítit. Stát se to může velmi snadno i teologovi.

Nepochybujeme-li o existenci Boha stvořitele, což je obsah přesvědčení mnohem více lidí, než by se mohlo na první pohled zdát, pak prostá logika říká, že existence jednoosobového Boha je holý protimluv. Každé Já nevyhnutelně předpokládá Ty a My, bez nichž ono samo nedává smysl. **Člověk Ježíš je absolutně dokonalým vyjádřením věčného Ty, k němuž se vztahuje nebeský Otec.**¹¹ Je tudíž zřejmé, že vtělení určitě není v rozporu s Boží jedností, která se týká božství, ale nikoli počtu božských osob. Pokud by ale v božství nebyly osoby, ke komu bychom se vztahovali v životě a v modlitbě? Mohli bychom my sami sebe považovat za osoby? Přesně naopak, vtělení¹² odhaluje zjevení posledního základu nejenom naší spásy, ale veškerého bytí, a to i onoho věčného základu všeho, jímž je Otec, Syn a Duch svatý. Na bázi této až dětsky prosté logiky platí, že každý, kdo se vztahuje v modlitbě nebo myšlení k jedinému Stvořiteli, nevyhnutelně participuje na věčném vztahu synovství a je nějak v Kristu, byť si to není s to uvědomovat.¹³ To vše je možné jedině díky věčnému Daru, jímž je Duch svatý, zosobněné totální sebedarování Otce Synovi a Syna Otcí.

¹¹ Více než dvacet let mám tu čest přednášet dějiny dogmatu na Husitské teologické fakultě. Jelikož se zde nabízí řada programů, mezi nimi také teologie různých konfesi, v aule mívám více než devadesát pět procent studentů bez křesťanské víry. Hovořím-li o Trojici, většinou to nečiní problémy. Základním úskalím bývá christologie. Jakmile ale prezentuji Ježíše jako dokonalé lidské vyjádření nevyhnutelného vnitrobožského Ty věčného Otce, mnozí to sice nepřijmou za své přesvědčení, nicméně je oslovuje logika takového vysvětlení, což podle mne určitě není málo.

¹² Zájemce o biblická východiska tajemství vtělení odkazují na monografii: srov. CTIRAD VÁCLAV POSPÍŠIL, *A Slovo se stalo tělem. Óda na radost z křesťanské víry v prologu Janova evangelia (Jan 1,1–18)*, Praha: Karmelitánské nakladatelství 2022.

¹³ To pochopitelně platí i o ctiteli jediného Boha a následovníku Ježíšova etického učení, který odmítal christologické dogma, totiž o T. G. Masarykovi. Srov. CTIRAD V. POSPÍŠIL, *Masaryk iritující a fascinující*, Praha: Karolinum 2018, s. 95–108. Na tomto místě si dovoluji upozornit, že celá druhá kapitola

I ateistovi, není-li zcela uzavřen do sebe a vyznává-li ideál lidskosti, lze sokratovskou metodou (maieuticky) snadno dokázat, že ve své etické praxi nevyhnutelně aplikuje prvky Kristova tajemství. Jestliže společenské vědomí v naší zemi a snad ve všech opravdu demokratických a kulturních zemích zastává následující pravidlo: „Co není autenticky lidské, nemůže být autenticky, tedy přijatelně náboženské,“ pak je třeba položit prosté otázky: Odkud to máte? Proč jste o tom tak pevně přesvědčeni? Odpověď je jednoznačná, neboť autentická lidskost odpovídá úplnému a nefalšovanému lidství Ježíše z Nazareta,¹⁴ zatímco ona autentická náboženskost zase jeho statusu Jednoho z Trojice. Díky tomu zbožštění přinesené Kristem splývá v jedno s dozráváním k opravdové lidskosti, protože ona není jen a jen lidská, ale vpravdě božská. **Spásu tudíž můžeme učinit srozumitelnější, když ji budeme prezentovat jako darovanou a bolestně nabývanou lidskou plnost, naplnění našeho člověčenství, opravdovou zralost.** Možná je vhodné na tomto místě připomenout hlas Mezinárodní teologické komise:

„Bůh se učinil člověkem proto, aby se člověk stal humánnějším...¹⁵ Když je tedy zbožštění správně pojímáno, pak činí člověka dokonale lidským. Zbožštění je pravou a nejvyšší »humanizací« člověka.“¹⁶

Tam, kde neshledáváme mnoho staletí trvající předchozí křesťanskou formaci dané populace, se s oním pro nás tak samozřejmým pravidlem o souběhu lidskosti a náboženskosti zase tak často nesetkáváme. Ono to koneckonců souvisí s křesťanským vymezením bližního, jímž je pro nás každý potřebný bez ohledu na jeho národnost a na jeho náboženskou příslušnost. A cokoli jsme učinili pro daného potřebného bratra nebo sestru, učinili jsme zároveň pro našeho Pána (srov. Mt 25,40). Tohle mimo náš křesťanský svět rovněž tak docela a vždy neplatí, pokud vůbec.

V našem životě svým způsobem neustále soupeří dvě koncepce života. Ta první je zaměřena na osobní úspěch, zisk, moc, a to i za použití prostředků ne zcela čistých. Druhá je ona kristovská koncepce pravdivosti, velmi odvážné solidarity, lidskosti a také zdravé pokory (nikoli jejích karikatur!). **T. G. Masaryk to vyjádřil opravdu velmi výstižně, když definoval ideál československé demokracie přibližně následovně: „Ježíš, nikoli Caesar!“** My k tomu řekneme, že tohle je určitě platné, nicméně se opět jako děti budeme ptát: „Ale proč?!“ **Dogmatická teologie totiž není v zásadě nic jiného než teoretické odůvodňování autentické lidské a křesťanské praxe.**

právě zmíněné monografie je v zásadě jakousi teologií pro skoro nevěřící. Ten, kdo by jednou chtěl interpretovat můj myšlenkový odkaz, by měl právě této partii věnovat zvýšenou pozornost, protože zdánlivě jednoduchým způsobem zde říkám mnohé, v čem se rozvíjí mé vlastní systematickoteologické myšlení.

¹⁴ Neplatí snad, že Ježíš Kristus zjevuje nejenom Otce, ale také člověka a vznešenost jeho povolání? Srov. GS, čl. 22. Neplatí snad, že ten, kdo následuje úplného a opravdového člověka Ježíše, se tím samým stává více člověkem a sám sebou? Srov. GS, čl. 41.

¹⁵ MTK, *Teologie – Christologie – Antropologie*, in CTIRAD VÁCLAV POSPÍŠIL – EDUARD KRUMPOLC (eds.), *Dokumenty Mezinárodní teologické komise 1969–2017 a některé další texty Papežské biblické komise a Kongregace pro nauku víry*, Olomouc: UP 2017 (dále: Dok. MTK 2017), s. 185–203, s. 194, č. 435.

¹⁶ Tamtéž, s. 195, č. 438.